

СТРУКТУРА МАЛАКОЦЕНОЗІВ ПЕРЛІВНИЦЕВИХ БАСЕЙНУ РІЧКИ СЛУЧ

О. М. Марчук, Т. В. Єрмошина

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Метою нашого дослідження стало визначення видового складу малакоценозів, щільності поселень, вікової та статеві структури популяцій перлівницевих, які населяють річку Случ та її притоки.

Матеріалом слугували 190 екз. молюсків, зібраних у вересні-жовтні 2014 року з 4 біотопів р. Случ (с. Тальки, с. Рогачів), р. Тня (с. Кропивня) та р. Смілка (с. Киянка).

У вибірках з різних біотопів басейну річки Случ виявлено 4 види молюсків родини Unionidae: *Anodonta anatina*, *Unio pictorum*, *U. tumidus*, *U. crassus*. Видовий склад малакоценозів перлівницевих з досліджених біотопів однаковий. В обстежених біотопах зустрічальність для всіх чотирьох видів перлівницевих становить 100%. В усіх місцях збору домінуючим видом є *U. pictorum* (рис. 1). Його частка відповідає 61,7% (р. Смілка), 52,5 (р. Случ-2), 42,1 (р. Тня) та 33,3% (р. Случ-1) від загальної кількості перлівницевих цього угруповання. Друге місце за чисельністю в усіх біотопах належить *U. tumidus* (23,3%, 27,5, 22,4 і 26,7% відповідно), інші види займають невеликі частки порівняно з попередніми формами – від 3,3% до 26,7% *A. anatina* та від 10% до 18,4% *U. crassus*.

Щільність поселення молюсків родини Unionidae найбільша в р. Тня і становить 19 екз./м², в р. Смілка – 15 екз./м², в р. Случ-2 – 10 екз./м², найменша щільність поселення перлівницевих в р. Случ-1 – 3,8 екз./м².

Кількість самців серед представників *A. anatina*, *U. tumidus* та *U. crassus*, зібраних з чотирьох біотопів басейну річки Случ, дещо більша за кількість самок: на 9,1, 9,1 та 16,7% відповідно. В досліджених біотопах співвідношення самців і самок відрізняється, хоча в популяціях молюсків з двох біотопів (р. Случ-1, р. Тня) дещо більше самок, а в річці Смілка та р. Случ-2 – трохи більше самців.

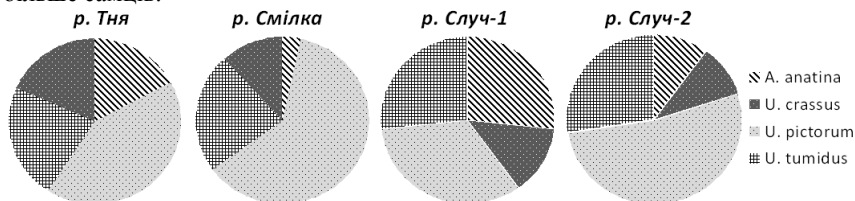

Рис. 1. Співвідношення видів родини Unionidae в досліджених біотопах.

Вивчено вікову структуру популяцій перлівницевих. Перлівниці *A. anatina* представлені особинами віком від 2 до 8 років. Зібрані з різних біотопів

U. pictorum мають вік від 1 до 15 років, *U. tumidus* – від 2 до 17 років, *U. crassus* – від 4 до 10 років. Співвідношення вікових груп – молоді (1–3 роки) : середнього віку (4–6 років) : старша група (старше 7 років) – для *A. anatina* в дослідженому районі становить 2,4:1:1,2; для *U. pictorum* – 0,5:1:1,3; для *U. tumidus* – 0,6:1:3; для *U. crassus* – 0:1:0,4.

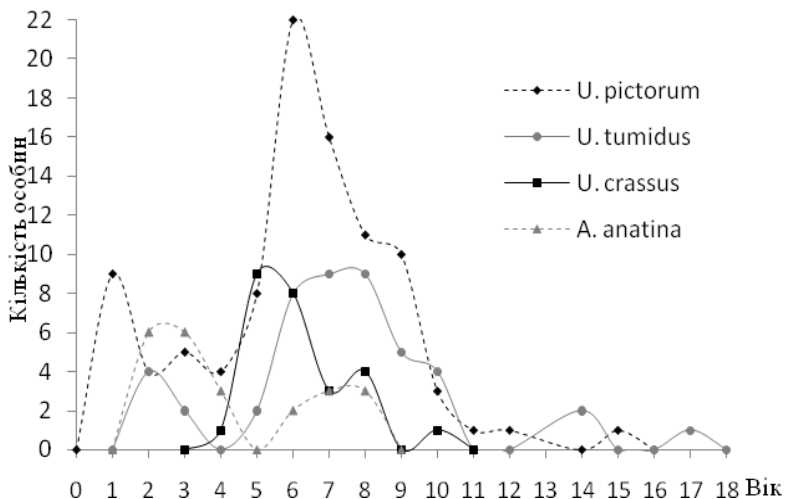

Рис. 2. Розподіл особин за віком в популяціях видів родини Unionidae.

Представники трьох вікових груп присутні в малакоценозах у *A. anatina*, *U. pictorum* і *U. tumidus*, що вказує на стабільне існування популяцій цих молюсків і добре їх оновлення в обраних біотопах. Молюски *U. crassus* представлені тваринами середнього і старшого віку. Причиною старіння популяцій цього виду може бути специфіка екологічних умов або антропогенний вплив на водойми, через що репродуктивні функції цих перлівниць знижуються або молоді особини часто гинуть.

За врахування загальної кількості зібраних екземплярів перлівницевих отримуємо такий розподіл особин за віком в популяціях (рис. 2).

В статеві-віковій структурі *A. anatina* переважають 2-річні і 3-річні самки і самці, *U. pictorum* найбільше 6-річних самок і самців, *U. tumidus* – 6-річних самців та 7-річних і 8-річних самок, а в популяціях *U. crassus* найбільшу чисельність мають 5-річні самці.

Особливості біотопів, обраних для дослідження, визначають характеристики угруповань перлівниць. Так, дуже низька щільність поселення молюсків в р. Случ (с. Тальки) пов'язана зі специфічними умовами в місці збору: поворот річки, швидка течія, піщане дно, крутий берег, відсутня рослинність. Найкращі умови для існування перлівницевих виявлені в р. Тня, на що вказує

найбільша щільність поселення молюсків та найбільша тривалість життя тварин (максимальний вік особин становить 17 років). Взагалі у водоймах басейну річки Случ популяції перлівницевих досить добре оновлюються за рахунок молоді (співвідношення вікових груп в р. Случ (с. Тальки) – 0,3:1:1,2; в р. Случ (с. Рогачів) – 0,2:1:0,9; в р. Тня (с. Кропивня) – 0,7:1:1,9; в р. Смілка (с. Киянка) – 0,7:1:1), що може бути пов'язано з температурним режимом північних регіонів України та низьким антропогенним пресом на ці території.